

KORONAVİRÜS (KOVİD-19) VE GÜVENLİKLEŞTİRİLMİŞ ETKİLERİ

Tolga SAKMAN

 dipam | ANALİZ

MART 2020 SAYI:1

GİRİŞ

Yeni Tip Koronavirüs (Kovid-19), 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından dünya çapında bir salgın olarak ilan edildikten sonra alınan önlemler ve zamansız senaryolar ışığında birçok yorum yapılmıştır. Makaleler, bahse konu salgın ve sağlık odaklı uygulamalar ile küresel ekonomik, politik, sosyal, kültürel etkilerinden bahsetmektedir. Yakın bir zamana kadar her konuyu güvenleştirmekten çekinmeyen uluslararası sistem, bu konuda henüz pasiftir. Tüm etkileri göz önüne alınarak genel güvenlik yaklaşımının belirlenmesi yakın zamanda karşılaşılabilecek tahmin etmek için önemlidir.

Salgının küresel etkileri ve savunma alanındaki önlemler ile birlikte, diğer tüm önlemlerin savunma ve güvenlik alanındaki yansımalarının henüz değerlendirilmeye alınamamasının sebepleri var elbette. Öncelikle, hala salgının yaşamsal boyutu kontrol altına alınabilmiş değil ve bu durum diğer tüm konuları ikinci plana itmektedir.

EKONOMİ - GÜÇ

Bununla birlikte alınan ikincil önlemlerden ilki ekonomi üzerine olduğu görülmektedir. Ekonomik önlemlerin küresel güvenliğe etkileri incelendiğinde, küreselleşme temelli ve Çin odaklı bir olgular silsilesi karşımıza çıkmaktadır. Salgının kaynağı olan Çin, güçlü liderliğinin varlığı ile içerde aldığı sert önlemler uygulayabilmiş, böylece nispeten kısa sürede salgını kontrol altına almış ve son olarak da salgını durdurmuş görünmektedir. Bu hızlı toparlanma Çin'in ekonomik büyümesine zarar verse de sahip olduğu geniş marj içerisinde kaldığından herhangi bir 'çöküş'e sebep olmamıştır. Salgın sırasında üretimin ve mesafe avantajını kullanarak ihracatın devam etmesi yanında, diğer ülkelerde alınan insan odaklı ve ekonomik önlemlerin bütçelerini daraltması, üretim kapasitelerini düşürmesi sonucu Çin'in daha önce giremediği üretim alanları ve ülkelere girme fırsatı yakalaması ve başta düşen petrol fiyatlarının da etkisiyle üretim maliyetlerinin gerilemesinin sağladığı fazladan getiri ile Çin bu küresel

Tolga SAKMAN

DİPAM Başkanı, tolga.sakman@dipam.org, [@t_sakman](https://twitter.com/t_sakman)

bunalımdan ekonomik olarak en az etkilenen ülke konumunda görünmektedir.

Küresel ekonomi ve tedarik zinciri için oldukça etkili olan bu durumun küresel güvenliğe de aynı veçhelerden etkisi bulunmaktadır. Batı, salgın sonrası üretimin Çin'den ayrılacağını ve tekrar Batı'da yer alacağını düşünse de Çin'in aldığı önlemler ve Batı'daki şartların bu süreçte daha da zorlaşması, Çin'in tedarik zincirindeki tekel konumunu güçlendirebilecektir. Tedarik zincirindeki bu hassasiyetle başa çıkma adına girilen adımlar, Çin'den çıkmayı düşünen firmalarda ise büyük kâr kaybı yaşanacaktır. Çin'in bu ekonomik atağı, Batı'nın ekonomik hegemonyası karşısında yer alan diğer devletlerce de desteklenmesi ile, son zamanlarda sıklıkla dile getirilen Çin odaklı yeni küreselleşme sürecini hızlandırabilecektir. Bu küresel kutup dönüşümüne engel olunması için alınacak önlemlerin sadece yumuşak güç çerçevesinde olmasını beklemek de fazlaca iyi niyetli olacaktır. Yakın zamana kadar süregelen ticaret savaşlarının en sert halini görmeye Dünya hazırlanmaktadır.

Ayrıca üç Asya ülkesinin kriz yönetimi de oldukça etkili olmuştur. Çin, etkin izolasyon stratejileriyle ilerlerken, Singapur'da erken tanı yöntemi, Güney Kore'de ise yaygın tanı testi uygulamasıyla süreci yönetmiştir. Bu etkin stratejiler ile salgına hızlı ve etkili cevap veren ülkeler Batı'nın marka değerine olumsuz etki yapmıştır. Birlik olamayan Avrupa, tanı ve tedavide öncü olamayan ABD ve genel olarak kültürel kimlik tanımlamasındaki medeniyetinin getirdiklerinden uzaklaşmak durumunda kalan toplumlar, Çin merkezli Uzak Doğu nüfuzuna açık durumdadır. Ayrıca salgını nispeten kontrol altına alan Asya

ülkelerinin mevcut olan kaygan güç zemininde varlık göstermeye başladığını önce ekonomide ardından da diğer alanlarda görmeye başlayacağız.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Alınan önlemler veya doğrudan salgının kendisi nedeniyle ülkeler arasındaki ilişkilerin bozulması da bu dönemde görebileceğimiz gelişmelerdir. Sorumluluk nedeniyle zararı tazmin talepleri, seyahat yasakları, ticari faaliyet kısıtlamaları, yardımların kesilmesi gibi birçok nedenle ülke yönetimleri birbirlerini suçlamakta veya tepki göstermektedir. Salgının başlamasına veya yeterli tedbir almayarak yayılmasına neden olan ülkeler için sorumluluk durumu şu anki en temel tartışmadır. Bunların yanında dünya salgın ile mücadeleye kilitlenmişken, bazı ülkelerin ajandalarını takip etmesi de bir nevi '*cambaza bak*' stratejisini oluşturabilmektedir. Küresel güvenliğin temin ve tesisi için güvenliği tehdit eden noktaların gözden kaçırılmaması önemiyetini korumaktadır. Bunun yanında yeni işbirlikleri; mali, tıbbi, aynı destekler ve olumlu mesajlar, beklenmedik ilişkilerin ortaya çıkabileceğini göstermektedir. İtalya özelinde incelediğimizde, özellikle uluslararası sistemde farklı kutuplarda bulunan ülkeler arasındaki yakınlaşma ve müttefikler arasındaki yardım isteksizliği, sistemin krizlere gebe olduğunun göstergesidir.

POLİTİKA

Son on yıl içerisinde yaşanan ekonomik daralmaların etkisiyle birçok ülkede yükselişe geçen popülizm ve aşırı milletçilik zaten toplumları kapalı hale getirme yolundaydı. Refah toplumu ve özgürlükleri

doğrudan etkileyecek olan bu akımlar salgınla mücadelenin uzun sürmesi ve önlemlerin sertleşmesi ile daha geniş tabanlı ve konsolide şekilde parlayacaktır. Böyle zamanlarda beklenen devlet olgusunun güçlenmesi, salgın ile mücadele sürecini bir çeşit 'savaş' olarak tanımlayan liderlerin ve kamu çalışmalarına destek için şehirlerde görülen askeri araç ve personelin varlığı ile birlikte değerlendirildiğinde, farklı uygulama ve yorumlara alan açmaktadır. Demokratik ülkelerde, güçlü devlet refleksiyle, salgınla mücadele için alınan önlemler neticesinde, seyahat, hak arama, toplanma gibi bazı temel vatandaşlık hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması için adımlar da atılmıştır. Bu adımların, otoriter yönetimlere fırsat vereceği endişesi, bazı kesimler için yadsınamaz düzeydedir. Bu huzursuzluğun yönetilememesi durumunda konvansiyonel ve/veya yeni tip protesto eylemleri gerçekleşebilir.

TEKNOLOJİ

Uygulamada olan karantina önlemleri insanların biraraya gelmesini engellese de özellikle son günlerde hızla yol alınan modern iletişim kanalları ile insanların bir yorum veya görsel paylaşması, bir fikri yayması, bir tepkiyi yönetmesi veya yönlendirmesi, bir protesto başlatması, eylemleri hedeflemesi ve çeşitlendirmesi çok kolaylaşmıştır. Özgür fikir beyanı ve bilgilerin küresel dolaşımı ilkeleri sebebiyle kısıtlanması çok mümkün olmayan özellikle 'sosyal medya'nın öncelikle içinde bulunduğumuz krizin yönetilmesine kötü etki yapabileceği gibi, kalıcı etkisi sebebiyle kamu mekanizmalarının bu sürecin ardından kamu diplomasisi kanallarını güçlendirmesi gerekebilecektir. Ayrıca kamu veya özel sektörde, iş ve işlemlerin

internet ağı üzerinden sağlanmaya çalışılması; eğitim, iletişim, ticaret gibi üretim harici neredeyse tüm sektörlerin ağa kaydırılması, katmanlı güvenlik açığı doğurmaktadır. Öncelikle altyapısal sorunlar veya kullanıcı deneyimsizliği gibi nedenlerle gerçekleşecek hatalı/yanlış uygulamaların artması ilk karşılaşılabilecek sorunlardır ki bunun için kısa vadede alınabilecek önlemler kısıtlıdır. Ağ kullanımı ile gerçekleşecek çalışmaların, servis sağlayıcıların sürdürülebilir arzına bağlı olması nedeniyle hem arz güvenliğini sağlayacak altyapıyı oluşturma ve koruma hem de arzı sağlayan firmalar nezdinde arzın devamlılığını sağlayacak hukuksal zorunlulukların uygulanması gerekmektedir. Ayrıca yeni ekonomik ve toplumsal mecranın ağ üzerinde gerçekleşmesi ile artabilecek bilişim suçları için fazladan önlem alınması gerekebilecektir. Bu siber savunmasızlık durumu, orta vadede rutin hale gelecek kullanım kapasitesinin artmasını göz önüne alarak planlanmalıdır.

MESLEKLER VE İŞ KOLLARI

Sektörlerin bu dönemde başlayan ama dönemsiz olmayacağı kabul edilen kabuk değiştirmesi ile mesleklerde de farklılaşma yaşanabilecektir. Uzun zamandır tartışma konusu olan robotik ve otonom üretim daha somut şekilde konuşulmaya başlayacaktır. Kısa vadede ise salgın ile mücadele için uygulanmak zorunda kalınan uzaktan eğitim, internetten alışveriş, ağ bazlı iş geliştirme, ev-ofis çalışma prensibi gibi kavramlar, mesleklerin ve işlerin dönüşümüne neden olabilecektir. Bu dönüşüm, temelde ekonomik olmak üzere, kamusal ve toplumsal etkileri de olan bir olgudur. İnternet ağı temelinde daha önce bahsedilen sorunların yanında, teknoloji

yatırımı yapamayan küçük firmaların yok olması, işletim bağımlılığı nedeniyle teknoloji üreticisi firmalara karşı hassasiyet oluşması ve yabancı menşeli ürünlerle doğacak açıklar, kayıtdışı ekonomiye alan açılması ile yeni teknolojiye hızlı adapte olamayan çalışanların iş hayatının uzaklaşmak zorunda kalması gibi genel sorunların yanında güvenlik/istihbarat bürokrasisi için de birçok sorun yaşanabilecektir. Bunun yanında bazı yeni çalışma alanlarının da önem kazandığı görülmektedir. Stratejik sektörler arasına giren biyoteknoloji, Kovid-19 salgını sırasında iki kademeli olarak gündeme gelmiştir. Hem modern dönem silahları arasında sayılan salgın hastalık üretme kapasitesi çerçevesinde saldırı hem de her çeşit salgın ve hastalığın üstesinden gelinmesi çerçevesinde savunma amaçlı önem kazanan bu sektör, devletlerin ulusal güvenlik planlarında yer almaya başlamıştır.

Meslek grupları üzerindeki riskler tartışılırken siyaset ve devlet yönetimi de gözden kaçmamalıdır. Özellikle devlet başkanlarının risk grubunda olması, salgının artması ile ulusal yönetimlerde tedirginlik oluşturabilmektedir. Bu tedirginlik, katmanlarla tüm kamu, toplum ve ekonomik faaliyetleri etkileyebilmektedir. Ayrıca üst düzey bürokratlar, milletvekilleri, siyasi parti liderleri gibi devletin işleminde kritik rol alan kişilerin korunması da ayrı önlemler gerektirmektedir.

SAVUNMA VE GÜVENLİK

Sınırlı alanlarda, sınırlı riskleri gözönüne alarak, bu durumların küresel güvenlik alanına etkileri incelendiğinde bile Kovid-19 salgınının yeterince büyük bir etki alanı

olduğu görülmektedir. Bunların yanında salgının küresel anlamda savunma ve güvenlik alanına da doğrudan etkileri olmuştur. Kısa, orta ve uzun vadedeki savunma planlarının geliştirilmesi açısından bu salgın ve olası sonuçları detaylandırılmaya başlanmalıdır.

Öncelikle salgın, dünya üzerindeki birçok çatışma noktasına kısmen bir eylemsizlik getirmiştir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler'in küresel ateşkes çağrısı da sözkonusudur ki buna kimlerin nasıl uyacağı konusunda henüz somut bir adım görülmemektedir.

Ülke sınırları içinde veya yurtdışı görevlerde bulunan ordu birlikleri için alınan sağlık önlemleri, askeri tatbikatların iptal edilmesi gibi acil önlemlerin ötesinde yaşanan gelişmeler, ordu stratejilerinin yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Ordular için salgının üç temel etkisinden söz edilebilir: Birincisi, kışlalar içinde bulaşma hızının çok yüksek olma olasılığıyla bir asker bir kışlanın karantina altına alınmasına neden olabilir. Bu da sıradışı önlemler ve tedirginliğe neden olmaktadır. İkincisi, orduların hazır olması için gereken eğitim ve tatbikatların iptal edilmesi ile kabiliyet ve kapasite sorunu yaşama ihtimalleridir. Üçüncüsü ise orduların sorumluluk ve odaklarının muğlaklaşmasıdır. Orduların, yasalar çerçevesinde, milli sınırları ve yurtdışındaki milli çıkarları koruma sorumluluğu ile NATO gibi kurumlarda ittifak ve müttefiklerine karşı angajmanlarını devam ettirmelerinde riskler oluşmaktadır. ABD, İtalya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde ordunun yerel müdahale alanlarına katılması, gerçekleştirilemeyen NATO tatbikatının iptalinden önce, katılmama kararı alan Norveç'in "gelecekteki çalkantılı dönemde

toplumu destekleyebilmek için ordularının savaş yeteneklerini koruma” tercihi, orduların ulusal ve uluslararası hareket alanını tartışmaya açmaktadır.

Bu konu, ülkelerin ulusal güvenlik ve savunma stratejisi belgelerinde ele alınıyorsa da NATO'nun en son 2010 yılında imzalanan “Aktif Katılım, Modern Savunma” temalı Stratejik Konsept belgesinde ‘salgın/epidemik’ kelimesi ve olgusu yer almamaktadır. 2014 Galler Zirvesi ile onaylanan NATO Hazırlık Eylem Planı'nın, yeni şartlar gözönüne alınarak uygulamasının güncellenmesi gerekmektedir. Ayrıca İttifak'ın müttefik ülkeler nezdinde 2024 yılına kadar GSYİH'nın %2'sinin savunmaya tahsis edilmesine ilişkin Savunma Yatırım Taahhüdü (DIP) de böyle bir olağanüstü hali öngörememiştir. Bu taahhüdün yerine getirilme ve getirilmeme olasılıklarının ayrı riskler barındıran yeni stratejilerle değerlendirilmesi, İttifak'ın hareket kabiliyetinden en az fedakarlıkla çözüm bulunması gerekmektedir.

AB ve NATO'nun birlik/ittifak ruhuna uymayan önlemler ve uygulamaları hem üye/müttefik ülke yönetimlerini zor durumda bırakmakta hem de Avrupa şüphecililiği (Euroscpticism) ile NATO karşıtlığını desteklemektedir. Varlıkları ve uygulamaları son zamanlarda sıklıkla tartışma konusu olan kurumların kriz zamanını yönetememesi, gelecekleri konusunda olumsuz görüşleri artırmıştır. Müttefiklerinden yardım isteyen/bekleyen Batı ülkelerinden başta İtalya'ya Rusya'dan askeri uçaklarla, araçlarla yapılan ve devamı geleceği söylenen büyük yardımların yanında, yine Çin'in yeni küreselleşme modeli olan Kuşak-Yol Projesinin (Belt and Road Initiative) G7

içindeki tek ortağı olan İtalya'ya gönderdiği tıbbi malzeme, teçhizat ve personel yardımının, hem ittifaklara hem de Batı ile Rusya ve Çin ilişkilerinin olası dönüşümüne ne derece etki edeceği tartışılmaktadır.

Rusya'nın salgın ile mücadele önlemleri kapsamında, olağanüstü hâl ilan etmesi ve sokağa çıkma yasağını etkin denetim için, başta Moskova'da, yüz tanıma sistemli kameraların sayısının artırılması gibi önlemleri, Rus devlet mekanizmasının güvenlik kuvvetlerini kullanarak önce içerde ve hemen arkasından da, uyguladığı kamu diplomasisinin de yardımıyla, dışarda gücünü ve etkinliğini gösterme çabası olarak değerlendirilmektedir. Rusya'nın bu çabası, özellikle NATO İttifak'ında çatlayan birlik fikrinin akabinde, Batı için yeni bir tehdit algılamasına neden olabilecektir.

Salgın şartlarında savunma sanayiine baktığımızda ise öncelikli risk, tedarik zincirinin bozulmasıdır. Çok uluslu tedarik yapısına sahip olan büyük üreticilerin çalışmalarına devam etmesi için ticaret kısıtlarından zarar görmeyecek stratejileri belirlemeleri gerekmektedir. Şirketlerin üretim tesisleri diğer birçok üretim alanından farklı tasarlandığından bu süreçten oldukça az etkileneyecektir. Tasarım faaliyetleri dışında üretimin geniş alanlarda, yüksek teknoloji ve nispeten az insan gücü ile yapıldığı düşünüldüğünde, öncelikli olan ‘sosyal mesafe’ kuralının baştan beri uygulanabilir olduğu görülmektedir. Yine de vardiya ve çalışan sayısı kısıtlaması gibi yasal önlemlerin mecburi uygulanması, üretimin yavaşlamasına neden olmaktadır. Çin'de üçüncü uçak gemisi ve yeni savaş uçağı gibi büyük projelerin teslim tarihlerinde gecikme yaşanacak olması, bölgesel ve hatta küresel güvenlik tartışmalarındaki

önemli yeri hasebiyle dikkatle izlenmektedir.

SONUÇ

Yeni Tip Koronavirüs (Kovid-19) salgını, beklenen hiçbir kriz özelliğine uymaması nedeniyle yönetilmesi oldukça güç ve farklı alanlar için farklı stratejiler kurgulayarak ilerlenebilecek bir mücadele dönemi başlatmıştır. Ekonomik, toplumsal, siyasal, sektörel birçok alanda etkiler ve alınan önlemler konunun riskleri nedeniyle bir şekilde güvenleştirilen süreçleri beraberinde getirmiştir. Savunma alanı ise henüz hesaba katılamayacak, göz önüne alınamayacak kadar büyük ve komplike sorunlarla içindedir. Ordular, askeri personel ve teçhizat, savunma sanayii, savunma politikaları gibi birçok konu yeniden irdelenmesi gereken ve sonuçları nezdinde

ulusal ve uluslararası etkileri kaçınılmaz olan konulardır.

Küreselleşme, kutupluluk, hegemonya gibi makro tartışmaların içinde olan Dünya, bu salgını bir katalizör gibi kullanarak varılmak istenen/gereken noktaya hızla hareket etmektedir. Bu noktaya hareketin yumuşak bir geçiş olmayacağı daha krizin başında kendini göstermiştir. Salgının uzun sürmesi halinde yaşanacak sert ikincil, üçüncül krizlerin öngörülebilmesi için şu anda çok ilgisiz dahi görünen etki alanlarında hızla çalışmalar yapmak gerekmektedir. Sıradışı metinlerde yer alan ulus devlet ve uluslararası sistemin varlığının tehlikeye girmesi senaryosunun bile gündemde tutulmasının faydası orta ve uzun vadede görülecektir.

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40

info@dipam.org

+90 216 310 30 50

www.dipam.org

Murat Reis Mahallesi Gazi Caddesi No:69
Üsküdar/İstanbul